

Sygn. akt I ACa 687/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lutego 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Krzysztof Chojnowski (spr.)
Sędziowie	:	SA Elżbieta Kuczyńska SA Dariusz Małkiński

po rozpoznaniu w dniu 18 lutego 2021 r. w Białymstoku

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa **L. G.**

przeciwko **Bankowi (...) S.A. w W.**

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce

z dnia 7 września 2020 r. sygn. akt I C 231/19

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Ostrołęce do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

(...)

Sygn. akt I ACa 687/20

UZASADNIENIE

Powód L. G. wniósł o zasądzenie od Banku (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. kwoty 161.200 zł wraz z:

- odsetkami ustawowymi od kwoty 12.600 zł od dnia 1 czerwca 2014 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz odsetkami ustawowymi za opóźnienie w zapłacie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty;
- odsetkami ustawowymi od kwoty 12.800 zł od dnia 1 marca 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz odsetkami ustawowymi za opóźnienie w zapłacie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty;
- odsetkami ustawowymi od kwoty 12.800 zł od dnia 1 listopada 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz odsetkami ustawowymi za opóźnienie w zapłacie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty;

- odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 12.600 zł od dnia 1 maja 2016 r. do dnia zapłaty;
 - odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 10.550 zł od dnia 15 września 2016 r. do dnia zapłaty;
 - odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 10.550 zł od dnia 1 marca 2017 r. do dnia zapłaty;
 - odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 6.300 zł od dnia 1 czerwca 2017 r. do dnia zapłaty;
 - odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 8.400 zł od dnia 1 października 2017 r. do dnia zapłaty;
 - odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 12.600 zł od dnia 7 marca 2018 r. do dnia zapłaty;
 - odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 36.000 zł od dnia 15 października 2018 r. do dnia zapłaty;
 - odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 18.000 zł od dnia 1 marca 2019 r. do dnia zapłaty;
- oraz kosztów postępowania w sprawie, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwany Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 7 września 2020 r. Sąd Okręgowy w Ostrołęce oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 5.417 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego.

Sąd ten ustalił, że powód w dniu 22 października 2013 r. umową sprzedaży nabył od D. O. 1/2 udziału w nieruchomości oznaczonej nr. ewid. (...)o pow. 0,62 ha, położonej przy ul. (...) w O., dla której Sąd Rejonowy w Ostrołęce IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi KW nr (...). Pozostała część nieruchomości weszła w skład spadku po zmarłym J. O., który nabyli: bratankowie Ł. O., R. O. i K. O. po 1/8 części; córki bratanicy E. K.: J. K. i N. K. po 1/16 części; syn bratanicy K. P. i J. P. w 1/2 części. J. O. był żonaty z D. O., razem z nią na zasadach majątkowej wspólności ustawowej małżeńskiej byli właścicielami nieruchomości o powierzchni 0,06427 ha położonej w O. przy ulicy (...), zabudowanej domem mieszkalnym o powierzchni 143 m² oraz dwoma innymi budynkami: socjalno-biurowym i gospodarczym. Na tej nieruchomości prowadzona była działalność gospodarcza J. O. (...) J. O..

W dacie zakupu nieruchomości przez powoda znajdowały się na niej samochody ciężarowe wraz z naczepami oraz pojazdy samojezdne, tj.: naczepa (...) nr rejestracyjny (...) nr nadwozia (...), (...) nr rejestracyjny (...) nr nadwozia (...), (...) (...) nr rejestracyjny (...) nr nadwozia (...), naczepa K. S. nr rejestracyjny (...) nr nadwozia (...), ładownia kołowa, samochód ciężarowy ze skrzynią 3-osiową, sprzęt specjalny producent M. nr nadwozia (...) rok produkcji (...), samochód ciężarowy ze skrzynią producent C. nr podwozia (...) rok produkcji (...), samochód ciężarowy ze skrzynią 3-osiową producent G. T. rok produkcji (...) nr podwozia (...) oraz (...), które były oznakowane naklejkami z napisem własności - (...) S.A.

Powód został poinformowany przez sprzedającą D. O., że jest to własność pozwanego Banku (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W., gdyż ww. pojazdy stanowiły zabezpieczenie udzielonego małżonkowi D. O. kredytu dewizowego inwestycyjnego. W dniu 17 października 2008 r. jej małżonek J. O. (na potrzeby prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej) i pozwany Bank zawarły umowę kredytu dewizowego inwestycyjnego nr (...) na podstawie której Bank udzielił J. O. kredytu w kwocie 100.000 Euro na okres od 17 października 2008 r. do 30 września 2013 r. Jednocześnie w umowie kredytobiorca oświadczył, że środki z kredytu przeznaczy na finansowanie nakładów inwestycyjnych związanych z zakupem środków transportu. Zgodnie z umową, kredyt miał pokryć 70% kosztu ich zakupu, a pozostałą część w kwocie 230.343,96 zł miał pokryć J. O.. Umowa w § 11 przewidywała, że prawne zabezpieczenie udzielonego kredytu, a także innych związanych z kredytem należności stanowić będzie między innymi zastaw rejestrowy na zakupionych środkach transportu o ogólnej wartości 569.833,96 zł oraz posiadanym samochodzie marki M. (...) o wartości 65.000 zł, a do czasu wpisu zastawu przez Sąd - przewłaszczenie wymienionych środków transportu. Wykaz tych środków stanowił załącznik do umowy kredytu, zawierał 14 pozycji. Dodatkowo z kredytobiorcą J. O.

zawarta została umowa przeniesienia prawa własności rzeczy oznaczonych co do tożsamości nr (...), zgodnie z którą w celu zabezpieczenia należności pozwanego J. O. przeniósł na Bank prawo własności rzeczy ruchomych, tj. środków transportu o ogólnej wartości netto wynoszącej w dniu zawarcia umowy nie mniej niż 634.8333,96 zł (§ 2), tj.: naczepy (...) nr rejestracyjny (...) nr nadwozia (...), (...) nr rejestracyjny (...) nr nadwozia (...), (...) (...) nr rejestracyjny (...) nr nadwozia (...), samochodu osobowego T. (...) nr rejestracyjny (...) nr nadwozia (...), naczepy K. S. nr rejestracyjny (...) nr nadwozia (...), (...) nr rejestracyjny (...) nr nadwozia (...), ciągnika siodłowego 3-osioowego ściany ładunku (...) nr nadwozia (...), samochodu R. (...) nr identyfikacyjny (...), ładowarki kołowej, samochodu ciężarowego ze skrzynią 3 –osiową, sprzęt specjalny producent M. nr nadwozia (...) rok produkcji 1998, platformy N. rok produkcji (...) nr podwozia (...), samochodu ciężarowego ze skrzynią producent C. nr podwozia (...) rok produkcji (...) samochodu ciężarowego ze skrzynią 3 – osiową producent G. T. rok produkcji (...) nr podwozia (...). Po śmierci J. O. w dniu 6 lutego 2009 r., pomiędzy D. O. toczyły się negocjacje w przedmiocie jak najszybszego uregulowania sytuacji prawnej. Wobec odrzucenia spadku po mężu, wierzytelność przeszła na innych spadkobierców, a D. O. wystąpiła do pozwanego Banku z wezwaniami do zapłaty za przechowywanie znajdujących się na nieruchomości środków transportu należących do pozwanego. Spadkobiercy J. O. nie występowali do pozwanego z roszczeniami o zapłatę za przechowywanie.

Jak następnie ustalili Sąd I instancji, umową cesji z dnia 14 maja 2013 r. nr (...)pozwany Bank zbył przysługującą mu w stosunku do J. O. wierzytelność nr(...)z dnia 17 października 2008 r. na rzecz (...) (...)w W. wraz ze wszystkimi zabezpieczeniami osobistymi i rzeczowymi. Zgodnie z pkt. 6 ust. 2 umowy strony uzgodniły, że wraz z każdą wierzytelnością (...) (...) w W. nabywa wszystkie odnoszące się do niej zabezpieczenia, w tym hipoteki zwykłe i kaucyjne, zastawy cywilne i rejestrowe, prawa do przedmiotów przewłaszczonych na zabezpieczenie, prawa z umów będących przedmiotem przelewu na zabezpieczenie oraz inne prawa z daną wierzytelnością i jej zabezpieczeniami, w tym w szczególności roszczenia o zaległe odsetki, kary i zwrot kosztów. W sprawie toczącej się przed Sądem Okręgowym w Ostrołęce I C 959/12 związanej z wierzytelnością z umowy kredytu udzielonego J. O. (sprawa z powództwa pozwanego Banku przeciwko spadkobiercom J. O.) wyrok zasądający na rzecz pozwanego został opatrzony klauzulą wykonalności na rzecz (...) (...) w W.. Następnie z wniosku tego (...) prowadzone było postępowanie egzekucyjne przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Ostrołęce - B. P. sygn. akt I Km 1213/16.

Z dalszych ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że powód skierował do pozwanego wezwania do zapłaty za przechowywanie na jego nieruchomości pojazdów. Pismem z dnia 22 kwietnia 2014 r. wystawił na rzecz pozwanego fakturę nr (...) na kwotę 25.200 zł (za przechowywanie znajdujących się na nieruchomości środków transportu) i jednocześnie wezwał do zapłaty wynagrodzenia za przechowywanie pojazdów w terminie 14 dni. Pismem z dnia 12 stycznia 2015 r. wystawił kolejny rachunek na kwotę 33.600 zł (faktura nr (...)) i wezwał do zapłaty żądanej kwoty. Kolejno pismami z 20 września 2015 r., 23 marca 2016 r., 2 sierpnia 2016 r., 10 stycznia 2017 r., 9 kwietnia 2017 r., 17 sierpnia 2017 r., 23 stycznia 2018 r. i 4 września 2018 r. wezwał Bank go zapłaty na podstawie wystawionych faktur za kolejne okresy bezumownego przechowywania pojazdów. W odpowiedzi na powyższe pozwany Bank zwrócił wystawione faktury wskazując, że nie jest on właścicielem pojazdów, jak również nie zawierał z powodem umów w sprawie ich przechowywania.

Przed Sądem Rejonowym w Ostrołęce z wniosku następcy prawnego J. O. wszczęte zostało postępowanie o dział spadku po zmarłym i zniesienie współwłasności. Uczestnikiem postępowania był również L. G., który wniósł o zniesienie współwłasności, aby na jego rzecz przyznać wydzieloną część nieruchomości wraz z domem mieszkalnym. Postanowieniem z dnia 6 lipca 2017 r. sygn. akt I Ns 372/16 Sąd Rejonowy w Ostrołęce ustalił, że w skład spadku po zmarłym wchodzi udział w wysokości 1/2 w zabudowanej nieruchomości położonej w O. o powierzchni 0,6427 ha o wartości 992.815 zł, dla której Sąd Rejonowy w Ostrołęce prowadzi KW nr (...) oraz dokonał działu spadku i zniesienia współwłasności w ten sposób, że: na wyłączną własność uczestnika L. G. przyznał część nieruchomości, oznaczoną jako działka nr (...) o powierzchni 0,3407 ha i wartości 533.714 zł i zarządził sprzedaż w drodze licytacji pozostałej części nieruchomości, oznaczonej jako działka nr (...) o powierzchni 0,3020 ha i wartości 481.503 zł. Ponadto na nieruchomości położonej w O. ustanowił na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości położonej w O., oznaczonej jako działka nr (...) służebność gruntową polegającą na prawie nieodpłatnego i na czas nieokreślony korzystania z okazanych na mapie urządzeń w postaci podłączenia elektrycznego oraz podłączenia wodociągowego.

Tytułem dopłaty, Sąd Rejonowy zasądził od uczestnika L. G.: na rzecz uczestnika J. P. kwotę 13.052,5 zł, na rzecz uczestników K. O. i Ł. O. kwoty po 3.263,12 zł na rzecz każdego z nich, na rzecz uczestników: B. O. (1), B. O. (2), J. K. i N. K. kwoty po 1.631,56 zł na rzecz każdego z nich orzekając jednocześnie, że spłata nastąpi w terminie 3 miesięcy od uprawomocnienia się postanowienia w sprawie z ustawowymi odsetkami na wypadek opóźnienia. Postanowienie to uprawomocniło się w dniu 29 listopada 2017 r. W postępowaniu tym Sąd Rejonowy uznał, że spadek nie obejmuje środków transportu wymienionych w wykazie załączonym do umowy kredytu zawartej przez spadkodawcę z pozwanym Bankiem.

W sprawie niniejszej Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu (...) na okoliczność ustalenia wysokości wynagrodzenia za najem nieruchomości położonej w O., przy ul. (...), m.in. na cele związane z parkowaniem pojazdów ciężarowych. Biegły ustalił wartość wynagrodzenia z tytułu najmu nieruchomości w okresie od 22 października 2013 r. do 31 grudnia 2018 r. - bez uwzględnienia znajdujących się na nieruchomości pojazdów - na kwotę 64.328 zł. Natomiast z uwzględnieniem znajdujących się na nieruchomości pojazdów - na kwotę 55.528 zł.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny sprawy Sąd I instancji oddalił powództwo jako niezasadne przyjmując, że po stronie pozwanego nie zachodzi legitymacja bierna. Uzasadniając swoje stanowisko Sąd odwołał się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2012 r., sygn. III CZP 83/12. Zdaniem Sądu umową przelewu z dnia 14 maja 2013 r. (...) (...) stał się nabywcą nie tylko samych wierzytelności, ale także praw wynikających z zabezpieczeń. Zgodnie bowiem z pkt. 6 ust. 2 umowy zbywca przeniósł na nabywcę, a nabywca wraz z każdą wierzytelnością nabył wszystkie odnoszące się do niej zabezpieczenia, w tym hipoteki zwykłe i kaucyjne, zastawy cywilne i rejestrowe, prawa do przedmiotów przewłaszczonych na zabezpieczenie, prawa z umów będących przedmiotem przelewu na zabezpieczenie oraz inne prawa z daną wierzytelnością i jej zabezpieczeniami, w tym w szczególności roszczenia zaległe o odsetki, kary i zwrot kosztów. W ocenie Sądu, z powyższych zapisów wynika, że od daty zawarcia umowy cesji to nie pozwany Bank ale (...) (...) pozostaje właścicielem środków transportu i to do niego strona powodowa powinna była skierować swe roszczenia. Taki wniosek, zdaniem Sądu, wynika również z treści art. 509 § 2 k.c., który wprowadza zasadę przejścia z mocy ustawy wszelkich praw związanych z cedowaną wierzytelnością. Według Sądu, z okoliczności niniejszej sprawy nie wynikało, by określone samochody ciężarowe, naczepy i inne pojazdy samojezdne objęte przewłaszczeniem na zabezpieczenie, podlegały wyłączeniu spod obowiązywania tej regulacji. Kwestię, czy prawo własności pojazdu nabyte w związku z zabezpieczeniem wierzytelności przeszło na cesjonariusza - zdaniem Sądu - rozstrzyga ww. postanowienie umowy cesji (pkt. 6 ust. 2), które ma wprawdzie charakter ogólny i nie wskazuje konkretnych praw przenoszonych wraz z wierzytelnością, jednakże pozwala przyjąć, że zbyciem objęte były także prawa pozwanego względem dłużnika wynikające z zabezpieczeń ustanowionych do wierzytelności głównej. W ocenie Sądu materiał dowodowy w niniejszej sprawie pozwalał na ustalenie, iż na podstawie umowy przelewu wierzytelności z dnia 14 maja 2013 r. (...) nabył od pozwanego Banku wierzytelność przysługującą mu względem następców prawnych J. O. wraz z odnoszącymi się do niej prawami do przedmiotów przewłaszczonych na zabezpieczenie. Przeciwnie założenie doprowadziłoby do wniosku, że przewłaszczone na zabezpieczenie ruchomości przysługują jednemu podmiotowi, a równocześnie zabezpieczona wierzytelność tym przewłaszczeniem przysuguje drugiemu podmiotowi, tj. kolejnemu wierzycielowi. Przyjęcie przeciwnej konstrukcji prowadziłoby do wniosku, że z chwilą przeniesienia wierzytelności na cesjonariusza - bez przewłaszczenia na zabezpieczenie - umowa przewłaszczenia straciłaby moc, a samo przewłaszczenie wygasło. Sąd dodatkowo wskazał, że zapoznał się z treścią przywołanego przez stronę powodową orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2013 r. i uznał, że orzeczenie to dotyczy przewłaszczenia na zabezpieczenie nieruchomości, dla których obrotu prawnego ustawodawca przewidział szereg ograniczeń. Tymczasem w sprawie niniejszej przewłaszczeniu uległy rzeczy ruchome i nie można przyjmować tych samych skutków przewłaszczenia na zabezpieczenie nieruchomości z przewłaszczeniem na zabezpieczenie ruchomości.

W ocenie Sądu, nawet gdyby przyjąć, że pozwany Bank posiadał legitymację bierną do występowania w niniejszym postępowaniu, to wówczas należałoby uwzględnić jego dobrą wiarę, rozumianą jako błędne, ale w danych okolicznościach usprawiedliwione przekonanie o istnieniu określonego prawa podmiotowego lub stosunku prawnego. Sąd podkreślił przy tym, że ustawodawca nakazuje przyjmowanie istnienia dobrej wiary (art. 7 k.c.). Mając to na

względnie skonstatował, że ciężar dowodu bezumownego korzystania w złej wierze spoczywał na stronie przeciwnej. W sprawie niniejszej wobec zbycia wierzytelności wraz z zabezpieczeniami oraz trwającego postępowania o dział spadku, w którym to następcy prawni wskazali, że środki transportu wchodzi do masy spadkowej po zmarłym J. O., w ocenie Sądu, uzasadnione było przekonanie pozwanego, że to nie on przejął prawo władania przewłaszczonymi rzeczami. Sąd zwrócił przy tym uwagę na treść pism kierowanych do powoda, w których pozwany podkreślał, że nie jest właścicielem pozostawionych środków transportu. Poza tym, do 2017 r. powód był tylko współwłaścicielem nieruchomości, na której przechowywane były pojazdy.

Wobec powyższego Sąd oddalił powództwo i rozstrzygnął o kosztach procesu w zgodzie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód zaskarżając go w całości i zarzucając mu:

- 1) naruszenie art. 509 § 2 k.c. w zw. z art. 140 k.c. oraz art. 156 k.c. poprzez błędne przyjęcie, że umowa przelewu wierzytelności przenosi prawo własności rzeczy;
- 2) naruszenie art. 155 § 2 k.c. poprzez brak uwzględnienia, że do przeniesienia własności rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku konieczne jest przeniesienie posiadania rzeczy;
- 3) naruszenie art. 227, art. 232 i art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak uwzględnienia, że z treści umowy cesji wierzytelności z dnia 14 maja 2013 r. zawartej przez pozwanego jako zbywcę wynika, iż wierzytelności określone w załączniku nr 2 do umowy były przenoszone bez zabezpieczeń rzeczowych;
- 4) naruszenie art. 227, art. 232 i art. 233 § 1 k.p.c. poprzez nieznajdujące uzasadnienia w materiale dowodowym ustalenie, że pozwany był posiadaczem nieruchomości w dobrej wierze.

Mając to na wglądzie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje, według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna i skutkuje uchyleniem zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji dokonał błędnej oceny charakteru prawnego umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie przydając jej przymiot akcesoryjności wobec zabezpieczonej nią wierzytelności (o czym świadczy m.in. odwołanie się do normy z art. 509 § 2 k.c., która - zdaniem Sądu odwoławczego - nie ma tutaj zastosowania) oraz nie rozważył kwestii skuteczności przeniesienia przez pozwanego (...) na rzecz(...) w ramach zawartej umowy cesji wierzytelności z dnia 7 maja 2013 r. - prawa własności ruchomości objętych umową przewłaszczenia na zabezpieczenie (pkt. 4 ust. 2 ww. umowy). Powyższe uchybienia skutkowały przyjęciem, że po stronie pozwanego Banku nie zachodzi legitymacja procesowa bierna, co z kolei przełożyło się na zakres postępowania dowodowego i finalnie doprowadziło do nierozpoznania istoty sprawy. Sąd Okręgowy, przyjmując bowiem istnienie przesłanki tamującej roszczenie powoda nie zbadał tego roszczenia pod względem merytorycznym. Wprawdzie końcowo, na wypadek gdyby pozwany posiadał jednak legitymację procesową, Sąd pierwszej instancji odniósł się do kwestii dobrej wiary Banku w bezumownym korzystaniu z nieruchomości należącej do powoda, jednakże zauważyć trzeba, że jest to tylko jedna z przesłanek z art. 224 k.c., a nadto - zdaniem Sądu odwoławczego - przesłanka ta została oceniona wadliwie (o czym będzie szerzej w dalszej części uzasadnienia). Wobec zakresu i rodzaju powyższych uchybień, obecnie celowym stało się wydanie orzeczenia kasatoryjnego w oparciu art. 386 § 4 k.p.c.

W pierwszej kolejności wyjaśnienia wymaga, że umowa przewłaszczenia na zabezpieczenie (zwana także fiducyjnym przeniesieniem własności) należy do kategorii tzw. umów nienazwanych, jako że nie została ona unormowana

wprost w przepisach ustawowych. Jej regulację we fragmentarycznej postaci zawierają np. przepisy art. 101 Prawa bankowego, czy też art. 70¹, art. 84 ust. 2 i art. 336 ust. 2 Prawa upadłościowego. Z uwagi jednak na wąski charakter tych uregulowań, pierwotnego źródła przewłaszczenia na zabezpieczenie należy upatrywać w ogólnej normie z art. 353¹ k.c., zgodnie z którą strony mogą ułożyć stosunek prawny według własnego uznania pod warunkiem, że jego treść lub cel nie sprzeciwiają się własności tego stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Istota przewłaszczenia na zabezpieczenie polega na przeniesieniu własności rzeczy przez dłużnika (ewentualnie osobę trzecią) na wierzyciela w celu zabezpieczenia jego wierzytelności. Jest to czynność prawna obligacyjna, wywierająca skutki rozporządzające. Alternatywnie w grę wchodzi dwa rozwiązania. Przy pierwszym - dłużnik przenosi własność swej rzeczy na wierzyciela, a ten zobowiązuje się do przeniesienia jej z powrotem po zaspokojeniu wierzytelności (często zobowiązując się do korzystania z rzeczy w określonym umową zakresie), przy czym do powrotnego nabycia własności przez dłużnika niezbędna jest dodatkowa umowa (takie rozwiązanie ma zastosowanie w szczególności do przeniesienia własności nieruchomości), natomiast przy drugim rozwiązaniu - dłużnik przenosi własność rzeczy na wierzyciela pod warunkiem rozwiązującym, którym jest zaspokojenie wierzytelności i po tym zaspokojeniu własność rzeczy automatycznie - bez dodatkowej umowy - powraca do dłużnika. Z perspektywy dłużnika taka konstrukcja zabezpieczenia bywa korzystna ponieważ rzecz obciążona może nadal pozostawać w jego posiadaniu, a co za tym idzie - może z niej swobodnie korzystać, co jest szczególnie istotne w przypadku, gdy dłużnik prowadzi działalność gospodarczą w oparciu o przedmioty przewłaszczone. Taka forma zabezpieczenia umożliwia zatem zatrzymanie rzeczy obciążonej i kontynuowanie pracy przynoszącej zyski, co pozwala z kolei na sukcesywną spłatę zobowiązań (zob. np. Komentarz do art. 101 Prawa bankowego [w] Prawo umów handlowych pod red. M. Steca, Warszawa-Karków 2017, wyd. 5, Legalis oraz Komentarz praktyczny E. Twardowskiej, ABC nr 123067, Legalis). W obowiązującym stanie prawnym dopuszczalne jest przewłaszczenie na zabezpieczenie nie tylko rzeczy ruchomych (tak oznaczonych co do tożsamości, jak i co do gatunku) ale także nieruchomości. Ta ostatnia kwestia była przedmiotem analizy Sądu Najwyższego m.in. w wyrokach z 29 maja 2000 r., III CKN 246/00 i 8 marca 2002 r., III CKN 748/00, a także w postanowieniu z 21 marca 2013 r., II CSK 396/12, które ma istotne znaczenie z perspektywy niniejszego procesu (o czym będzie szerzej w dalszej części uzasadnienia).

Jak wskazuje się w doktrynie - umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie nie można rozpatrywać w kategoriach jej akcesoryjności do zabezpieczonej nią wierzytelności. Akcesoryjne może być bowiem prawo, a prawo własności rzeczy (ruchomej czy nieruchomości) przenoszona na podstawie umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie nie jest akcesoryjne w stosunku do zabezpieczanej w ten sposób wierzytelności (zob. Komentarz do art. 101 Prawa bankowego [w] Prawo umów handlowych pod red. M. Steca, Warszawa-Karków 2017, wyd. 5, Legalis). Akcesoryjność danego prawa przejawia się w tym, że co do zasady, jego istnienie i zakres zależy od istnienia i zakresu wierzytelności, którą zabezpiecza. Cechą praw akcesoryjnych jest też to, że są one „związane” z innym prawem, tj. wierzytelnością, którą zabezpieczają. W konsekwencji, mogą one przysługiwać wyłącznie podmiotowi, któremu przysługuje prawo „główne”, tj. zabezpieczona wierzytelność. To z kolei skutkuje, że prawa te mogą być przedmiotem jedynie łącznego obrotu - przeniesienie prawa głównego powoduje przeniesienie również prawa związanego, ewentualnie rozerwanie więzi pomiędzy tymi prawami prowadzi do wygaśnięcia praw akcesoryjnych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2013 r., II CSK 396/12). Prawami związanymi z wierzytelnością, które przechodzą na nabywcę wierzytelności są, co do zasady, prawa o charakterze obligacyjnym i rzeczowym zabezpieczające daną wierzytelność. Są one ukształtowane jako prawa o charakterze akcesoryjnym w stosunku do wierzytelności, które zabezpieczają. W odniesieniu do akcesoryjności ograniczonych prawa rzeczowych, na uwagę zasługuje stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w postanowieniu z dnia 12 listopada 1997 r., I CKN 321/97 (nie publ.), gdzie Sąd ten wskazał, że cecha akcesoryjności prawa rzeczowego powinna wynikać z wyraźnego przepisu prawa, zgodnie bowiem z zasadą numerus clausus praw rzeczowych ograniczonych katalog, treść oraz konstrukcja praw rzeczowych (a więc praw skutecznych erga omnes), może być kształtowana jedynie przez ustawodawcę. Co za tym idzie - uczestnicy obrotu prawnego są w tej mierze pozbawieni jakichkolwiek kompetencji. W związku z tym tylko ustawa może wskazywać, jakie prawo rzeczowe ma w szczególności charakter prawa akcesoryjnego. W polskim porządku prawnym akcesoryjnymi prawami rzeczowymi (ograniczonymi) są jedynie hipoteka, zastaw oraz zastaw rejestrowy, co wynika wprost z przepisów ustawy. Natomiast wśród praw obligacyjnych wskazać należy poręczenie - co wprost wynika z treści art. 879 §

1 k.c. Takiego charakteru (akcesoryjnego) z całą pewnością nie posiada zaś prawo własności, które z zasady jest prawem rzeczowym samodzielny (art. 140 k.c.) i tylko wyjątkowo - na podstawie wyraźnego przepisu - może być ono związane z innym prawem rzeczowym (np. udział w nieruchomości wspólnej we wspólnocie mieszkaniowej jest prawem związanym z własnością lokalu).

Mając na względzie powyższe uwagi stwierdzić należy, że Sąd Okręgowy błędnie uznał - posiłkując się treścią art. 509 § 2 k.c. - iż na skutek umowy cesji wierzytelności z dnia 7 maja 2013 r. zawartej między pozwanym (...)a (...) - doszło do przejścia z mocy ustawy wszelkich praw związanych z cedowaną wierzytelnością, w tym prawa własności przewłaszczonych na zabezpieczenie pojazdów i maszyn. W tym kontekście podkreślenia wymaga, że nie każde prawo funkcjonalnie powiązane z wierzytelnością, będącą przedmiotem przelewu, przechodzi na nabywcę wierzytelności. Taki skutek następuje jedynie w stosunku do praw akcesoryjnych, a prawo własności - jak już wspomniano - takim prawem nie jest. Prawo to może być bowiem przedmiotem odrębnego obrotu niezależnie od losów wierzytelności którą zabezpiecza, a obrót wierzytelnością nie pociąga automatycznego skutku w odniesieniu do prawa własności przewłaszczonych rzeczy. Jakkolwiek podmiot, na którego rzecz następuje przewłaszczenie na zabezpieczenie powinien respektować warunki zawartej z dłużnikiem umowy i mieć na względzie, że celem tej czynności nie jest trwałe nabycie własności oznaczonej rzeczy, ale jedynie zabezpieczenie przysługującej mu wierzytelności, to jednocześnie nic nie stoi na przeszkodzie (żadne ograniczenia o charakterze prawnym), by podmiot ten - wbrew warunkom umowy przewłaszczenia - zbył przewłaszczoną rzecz. Takie działanie skutkuje jedynie ewentualną odpowiedzialnością odszkodowawczą wobec dłużnika. Podkreślenia zatem wymaga, że prawo wierzyciela wynikające z umowy przewłaszczenia w stosunku do innych praw - o charakterze akcesoryjnym - cechuje jurydyczna samodzielność. Tego typu prawo nie jest związane z wierzytelnością, którą zabezpiecza w tym sensie, że obrót tych praw może nastąpić tylko łącznie. W konsekwencji stwierdzić należy, że cesja wierzytelności zabezpieczonej nie powoduje automatycznie (z mocy prawa) „przejścia” przewłaszczenia rzeczy ruchomej na cesjonariusza, art. 509 § 2 k.c. nie ma tutaj zastosowania.

Powyższe uwagi - które Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie w całości akceptuje - poczynione zostały w ramach uzasadnienia wspomnianego już postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2013 r., II CSK 396/12, do którego to odwoływał się powód i do którego nawiązał też Sąd Okręgowy w swym uzasadnieniu, błędnie jednak przyjmując, że rozważania Sądu Najwyższego na temat akcesoryjności praw związanych z cesją wierzytelności dotyczą jedynie przewłaszczenia na zabezpieczenie nieruchomości, a nie rzeczy ruchomych. Tymczasem wnikliwa analiza zaprezentowanego przez Sąd Najwyższy stanowiska pozwala na przyznanie racji stronie powodowej, która od początku twierdziła, iż rozważania Sądu Najwyższego mają charakter uniwersalny i odnoszą się do ogólnego charakteru umów przewłaszczenia na zabezpieczenie. Słuszność powyższej tezy potwierdza dodatkowo fakt, że w innym orzeczeniu Sąd Najwyższy - rozpatrując kwestię akcesoryjności przewłaszczenia na zabezpieczenie rzeczy ruchomej - wprost odwołał się do treści tego postanowienia i stwierdził, że na nabywcę scedowanej wierzytelności przechodzą tylko związane z nią prawa o charakterze akcesoryjnym i takiego charakteru nie ma prawo własności przewłaszczonych nieruchomości (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2017 r., II CSK 55/17).

Z uwagi na fakt, iż własność przewłaszczonych na zabezpieczenie rzeczy ruchomych w postaci pojazdów i maszyn nie przeszła na (...)z mocy samej umowy cesji wierzytelności z dnia 7 maja 2013 r. (gdyż art. 509 § 2 k.c. nie miał tutaj zastosowania), istotne stało się dokładne przeanalizowanie treści ww. umowy pod kątem zakresu i skuteczności zapisu pkt. 4 ust. 2 (k. 79), czego Sąd pierwszej instancji nie uczynił, poprzestając jedynie na pobieżnej lekturze. Zgodnie z tym zapisem - zbywca (pozwany Bank) przeniósł na nabywcę(...) a nabywca nabył wraz z każdą wierzytelnością wszystkie odnoszące się do niej zabezpieczenia, w tym hipoteki zwykłe i kaucyjne, zastawy cywilne i rejestrowe, prawa do przedmiotów przewłaszczonych na zabezpieczenie, prawa z umów będących przedmiotem przelewu na zabezpieczenie oraz inne prawa związane z daną wierzytelnością i jej zabezpieczeniami, w tym w szczególności roszczenia o zaległe odsetki, kary i zwrot kosztów. W tym kontekście istotne znaczenie ma ustalenie, czy objęte przewłaszczeniem „przedmioty” - zakładając, że były objęte umową cesji - zostały określone w tej umowie jako rzeczy oznaczone co do tożsamości, czy jedynie co do gatunku. Zagadnienie to rzutuje bowiem na skuteczność przejścia własności tych „przedmiotów”, zważywszy, że do przeniesienia własności rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku konieczne jest

przeniesienie posiadania (art. 155 § 2 k.c.), jako że dopiero wówczas następuje indywidualizacja danej rzeczy. Słuszne są w tym względzie wywody apelacji, w których skarżący odwołuje się do kilku judykatów Sądu Najwyższego, w których Sąd ten wyjaśnił w jaki sposób należy dokonywać rozróżnienia rzeczy oznaczonych gatunkowo, od rzeczy oznaczonych co do tożsamości. Powyższa kwestia - tak istotna z perspektywy skutecznego nabycia przez (...) prawa własności przewłaszczonych na zabezpieczenie pojazdów i maszyn, a co za tym idzie rzutująca także na legitymację procesową bierną w niniejszym postępowaniu - została całkowicie pominięta przez Sąd Okręgowy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji niezasadnie też przyjął (na wypadek gdyby pozwany posiadał legitymację procesową bierną), że Bank pozostawał w dobrej wierze bezumownie korzystając z nieruchomości należącej do powoda, gdy tymczasem szereg okoliczności szczegółowo wymienionych przez skarżącego w apelacji przeczy takiej tezie. W tym kontekście przede wszystkim zauważyć należy, że pozwany posiadał wiedzę o śmierci kredytobiorcy J. O. oraz o tym, że wraz z jego śmiercią wygasła umowa użyczenia przewłaszczonych przedmiotów. Wiedział również o tym, że rzeczy te (pojazdy i maszyny) - stanowiące własność Banku - znajdują się na nieruchomości należącej do innych osób, a zatem - korzystał z cudzej nieruchomości w celu parkowania swych pojazdów i maszyn. Okoliczności te prowadzą do wniosków odmiennych, od tych, które wyprowadził Sąd Okręgowy.

Zaznaczyć również należy, że powyższa przesłanka dobrej wiary stanowi tylko jeden z elementów skutecznego dochodzenia roszczenia opartego na art. 224 § 1 i 2 k.c., a Sąd pierwszej instancji nie rozważył pozostałych, w tym przede wszystkim statusu pozwanego Banku jako posiadacza nieruchomości, na której parkowane były pojazdy i maszyny (zważywszy, że powództwo o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie dotyczy właśnie korzystania z nieruchomości). Powyższe zaniechanie doprowadziło zaś - o czym była mowa we wstępie uzasadnienia - do nierozpoznania istoty sprawy, tj. warstwy merytorycznej powództwa opartego na art. 224 i 225 k.c.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji nie przeprowadził też należycie (kompleksowo) postępowania dowodowego co do wysokości ewentualnego wynagrodzenia powoda, gdyż stronom nie została doręczona odpowiedź biegłego na zgłoszone przez powoda zarzuty do wydanej opinii, zatem do zamknięcia rozprawy strony, w szczególności powód, nie mogły ustosunkować się do twierdzeń biegłego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd pierwszej instancji weźmie pod uwagę wszystkie wyżej omówione kwestie i odpowiednio je rozważy, a w szczególności dokładnie zbada zagadnienie legitymacji procesowej biernej pozwanego oraz, w razie potrzeby, należycie ustali ewentualną wysokość przysługującego powodowi wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z jego nieruchomości.

W tym stanie rzeczy, Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 108 § 2 k.p.c.

(...)